

International
JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES
AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
JOSHASjournal (ISSN:2630-6417)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language,
Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:15

2019

pp.172-179

journalofsocial.com

ssssjournal@gmail.com

ÇOCUKLARIN TELEVİZYONUN ZARARLI ETKİLERİNE KARŞI KORUNMASI

PROTECTION OF CHILDREN AGAINST THE HARMFUL EFFECTS OF TELEVISION

Prof. Dr. Ahmet ÇİFTÇİ

Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü,
Ankara/Türkiye

Selay KÖROĞLU

Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, Yüksek
Lisans, Ankara/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1492-5971>

Article Arrival Date : 25.03.2019

Article Published Date : 07.06.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.109>

Reference : Çiftçi, A. & Köroğlu, S. (2019). "Çocukların Televizyonun Zararlı Etkilerine Karşı Korunması", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 5(15): 172-179

ÖZET

Teknolojik gelişmelerle beraber gelişen kitle iletişim araçlarının gerek ülkemizde gerekse tüm dünyada kullanımı yaygınlaşmıştır. Yetişkinler kadar artık çocukların yaşamına da giren bu araçlar çocukları etki altına aldığı yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle televizyonun her evde olması, göze kulağa hitap etmesi ve izleniyor olması çocukların televizyondan etkilenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Söz konusu televizyon yayınlarında her zaman çocuklara yönelik programlar olmadığından televizyon yayınları çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir. Özellikle son zamanlarda televizyon dizilerinde şiddet öğesi barındıran sahnelerin çok fazla yer alması ve bu sahnelerin çocuğun ekran başındayken yayınlanması çocukların etkilenmesinin yanında şiddetin sıradanlaşmasına ve şiddete karşı çocuğun duyarsızlaşmasına da sebep olmaktadır. Şiddet sahneleri ile beraber diğer olumsuz içeriklerde çocuğun gelişimine zarar vermektedir. Bu doğrultuda yapılan birçok araştırma sonucu, televizyonun olumsuz içeriklerinin çocuğun gelişimine zarar verdiği yönündedir. Bu makalede televizyonun çocukların fiziksel, zihinsel, ahlâkî ve sosyal-duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyen yönleri ortaya konulmuş ve irdelenmiştir. Ayrıca çocukları kitle iletişim araçlarının zararlarına karşı korumaya yönelik düzenlenen ulusal mevzuat hükümlerine yer verilmiştir. Bu doğrultuda ulusal mevzuat hükümleri çerçevesinde yayıncının sorumluluğu bulunmakla beraber yayıncının bu sorumluluğu yerine getirmeden yaptığı yayınlar çocuklar üzerinde derin izler bırakabilmektedir. Bu doğrultuda televizyonda gösterilen şiddet, kavga ve kullanılan argo dil ile sahnelerinin çocuklar tarafından da izleneceği düşünülerek onların bu sahneleri izlemesine maruz bırakılmamasının önemine değinilmiştir. Bu makalede yayıncının toplumsal sorumluluk anlayışı içerisinde ve mevzuat hükümleri doğrultusunda yayın yapmasının önemine değinilerek, ebeveynlerin de çocukların televizyonun zararlı etkilerine karşı korunmasında üzerine düşen görevlerden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitle İletişim Araçları, Televizyon, Çocuk

ABSTRACT

Teknolojik gelişmelerle beraber gelişen kitle iletişim araçlarının gerek ülkemizde gerekse tüm dünyada kullanımı yaygınlaşmıştır. Yetişkinler kadar artık çocukların yaşamına da giren bu araçlar çocukları etki altına aldığı yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle televizyonun her evde olması, göze kulağa hitap etmesi ve izleniyor olması çocukların televizyondan etkilenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Söz konusu televizyon yayınlarında her zaman çocuklara yönelik programlar olmadığından televizyon yayınları çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir. Özellikle son zamanlarda

televizyon dizilerinde şiddet ögesi barındıran sahnelerin çok fazla yer alması ve bu sahnelerin çocuğun ekran başındayken yayınlanması çocukların etkilenmesinin yanında şiddetin sıradanlaşmasına ve şiddete karşı çocuğun duyarsızlaşmasına da sebep olmaktadır. Şiddet sahneleri ile beraber diğer olumsuz içeriklerde çocuğun gelişimine zarar vermektedir. Bu doğrultuda yapılan birçok araştırma sonucu, televizyonun olumsuz içeriklerinin çocuğun gelişimine zarar verdiği yönündedir. Bu makalede televizyonun çocukların fiziksel, zihinsel, ahlâkî ve sosyal-duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyen yönleri ortaya konulmuş ve irdelenmiştir. Ayrıca çocukları kitle iletişim araçlarının zararlarına karşı korumaya yönelik düzenlenen ulusal mevzuat hükümlerine yer verilmiştir. Bu doğrultuda ulusal mevzuat hükümleri çerçevesinde yayıncının sorumluluğu bulunmakla beraber yayıncının bu sorumluluğu yerine getirmeden yaptığı yayınlar çocuklar üzerinde derin izler bırakabilmektedir. Bu doğrultuda televizyonda gösterilen şiddet, kavga ve kullanılan argo dil ile sahnelerinin çocuklar tarafından izlenileceği düşünülerek onların bu sahneleri izlemesine maruz bırakılmamasının önemine değinilmiştir. Bu makalede yayıncının toplumsal sorumluluk anlayışı içerisinde ve mevzuat hükümleri doğrultusunda yayın yapmasının önemine değinilerek, ebeveynlerin de çocukların televizyonun zararlı etkilerine karşı korunmasında üzerine düşen görevlerden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitle İletişim Araçları, Televizyon, Çocuk

1. GİRİŞ

Günümüzde medya başlı başına bir sektör, bir işletme dalı ve bir faaliyet alanı haline gelmiştir. Bunu hem yazılı basın hem radyo-televizyon hem de sinema filmleri ve internet ile sosyal medya şeklindeki her bir kitle iletişim aracı olarak düşünmek mümkündür. Medya insanların günlük hayatının bir parçası durumundadır. Tabiri caizse “yediden yetmişe” herkes her gün en azından bir kitle iletişim araçları ile mutlaka iç içedir. Yasama yürütme ve yargı şeklindeki devletin üç gücünün dışında, demokrasi ile yönetilen ve hukuk devleti olan ülkelerde basın-yayın yani medya genelde toplumu özelde de çocukları etkilemektedir. Bu etkileme olumlu yönde olduğu gibi olumsuz yönde de olabilmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçları toplum ve kişiler için son derece yararlıdır. Ancak bu yararların yanında birtakım ciddi sakınca ve zararlarda ortaya çıkmıştır. Bu sakınca ve zararlar çocuklar için daha da önem arz eder. Bu durum görsel-işitsel kitle iletişim araçlarından televizyonda daha belirgin ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde çocuklar doğar doğmaz kitle iletişim araçları ile tanışmaktadır. Ancak günümüzde çocukların en çok vakit geçirdiği kitle iletişim aracı televizyondur. Bunun nedenleri ise televizyonun kolay ulaşılabilir olması, ucuz olması ve göze-kulağa hitap etmesidir. Çocuğun bazen fizyolojik ihtiyaçlarının bile zor karşılandığı bölgelerde hemen hemen her evde televizyon bulunmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da çocuk diğer kitle iletişim araçlarına nazaran televizyonla çok daha fazla haşır-neşirdir.

Televizyonla iç içe yaşayan çocuğun televizyon yayınlarından etkilenmesi kaçınılmazdır. Çünkü televizyon yayınlarında çocuğa yönelik olmayan çok fazla program bulunmaktadır. Bu programların içeriğinde yetişkinlerin dünyasına ait olan çocukların dünyasına ait olmayan çok fazla imgeler bulunmaktadır. Dolayısıyla muhakeme yeteneği henüz tam gelişmeyen çocuğun yaşına uygun olmayan görüntülerle, kavramlarla, seslerle karşılaştığında bunları anlamlandırmakta güçlük çekmektedirler. Bu durumda çocuğun gelişimine zarar vermektedir. Söz konusu belirtilen bu sebepler çocuğun televizyonun zararlı içeriklerden korunması gerekliliğini ortaya çıkarmış ve bu konuda yayın içeriklerini düzenleyen mevzuat hükümleri çalışmanın dayanağını oluşturmuştur.

Bu çalışmada çocuğun televizyonun zararlarından korunmasının öneminden yola çıkılarak önce çocuk ve televizyon kavramları açıklanmış ve çocuğun fiziksel, zihinsel ve ahlâkî gelişimleri yönüyle televizyonun sakıncalarına değinilmiştir. Bu çerçevede televizyon yayınlarını düzenleyen ulusal mevzuat hükümleri ele alınarak çocuğun korunmasında, devletin, yayıncının ve ailenin üzerine düşen sorumluluklardan bahsedilmiştir.

2. ÇOCUKLARIN TELEVİZYONUN ZARARLI ETKİLERİNE KARŞI KORUNMASI

Kitle iletişim araçlarının hayatımızın her alanına girmesi ve özellikle televizyonun çok fazla kullanılması bireyi ve toplumu etkilemesi sonucunu doğurmuştur. Basın-yayın organları bu sebeple yasama, yürütme ve yargı dışında, doktrinde ve halk arasında dördüncü güç olarak nitelendirilir.

(Çiftci, 2018; 352) Bu etkiyi en çok savunmasız ve hayata yönelik henüz tam anlamıyla tecrübe kazanmamış çocuklar yaşamaktadır. Bu doğrultuda önce çocuğun ve televizyonun tanımını daha sonra ise televizyonun çocuğun gelişimi üzerinde etkisini ve yasal düzenlemeleri ele almakta fayda vardır.

2.1. Çocuk Kavramı

Çocuğun tarihsel süreçte yeri, konumu ve önemi hep değişikliğe uğramıştır. Farklı coğrafyalarda farklı kültürlerde çocuğun konumu ve değeri de farklılık göstermiştir. Ancak gelişen teknolojiyle beraber kitle iletişim araçları da değişkenlik göstermiş ve bu araçlar vasıtasıyla insanlar farklı kültürleri öğrenmiş, toplumsal değerleri değişime uğramıştır. Bu durum tamamen kültürleri, değerleri değiştirmese de birbirlerinden etkilenmesini ortaya çıkardığı söylenilebilir.

Çocuk kavramı da kültürün bir parçası halinde değişime uğramıştır. Her toplumda çocuğa verilen değer aynı olmamakla beraber çocuğun değerinin anlaşılması, bir birey olarak varlığının kabulü toplumların birbirinden etkilenmesi ile değişikliğe uğradığı söylenilebilir.

Çocuk kavramı Türk Dil Kurumunda “*küçük yaştaki oğlan veya kız, soy bakımından oğul veya kız, evlat, bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız...*” olarak tanımlanmıştır. Ülkemizde taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin birinci maddesinde “*Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*” denilmektedir. Günlük dilde ise çocuk, yetişkin olmayana denilmekte bazende yetişkin bile olsa çocuksu davranış sergileyenlere çocuk muamelesi yaparak çocuk terimi kullanılmaktadır. Bu çalışmada Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu çocuğun tanımı esas alınacaktır.

Çocuk 0-18 yaş dönemi olarak ele alınsada çocuğun gelişim dönemleri bu yaş dilimlerinde farklılık göstermektedir. “*Gelişim, organizmada iç ve dış etkenler sonucu, birbirine bağlı ve düzenli biçimde ortaya çıkan, ilerleyici bir dizi değişiklikler olarak tanımlanır... Gelişim genel anlamda bilişsel, psikososyal ve fiziksel olmak üzere üç alanda oluşur. Gelişim alanları birbirleriyle doğrudan veya karmaşık yollardan etkileşim içindedir. Sağlıklı çocuklara gelişim bu üç alandaki karşılıklı etkileşim sürecinde gerçekleşir... Çocuk bu üç alandaki karşılıklı etkileşim sonucu gelişimini tamamlamaktadır. Gelişim üzerine etki eden etkenler biyolojik (olgunlaşma) ve çevresel etkenler (sosyalleşme) olarak sınıflanmaktadır...*” (Gül & Ertürk, 2006; 34)

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere çocuğun gelişimini üç alan olarak tanımlamıştır. Ayrıca çocuğun gelişimi üzerinde biyolojik ve çevresel faktörlerin etki ettiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda kitle iletişim araçları çocuğun gelişiminde çevresel faktörler olarak etki etmektedir.

Ülkemizde 6112 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un sekisizinci maddesinin ikinci fıkrasında “*Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılsa dahi yayınlanamaz.*” hükmü bulunmaktadır. .” Bu çalışmada da televizyonun çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlâkî gelişimleri yönünden sakıncalarına değinilecektir.

2.2. Televizyon Kavramı

Televizyon kavramı Türk Dil Kurumu’na göre “*Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt*” şeklinde tanımlanmıştır. Başka bir ifadeyle kitle iletişim araçlarından televizyon, sesin ve görüntünün elektronik işleme uzun bir mesafeye veya bir yerden belli bir bölgedeki çeşitli noktalara nakli anlamını taşır. Televizyon belirli bir toplumsal yapının, ekonomik, kültürel ve siyasal ürünü olarak ortaya çıkmıştır. (Öngören, 2005; 42)

Televizyon, yarışma programları, müzik, sinema filmi, dizi, haber gibi birçok programı içinde bulundurur. Kitle iletişim araçlarının işlevlerinden olan bilgi edinme ve haber verme, eğitim, eğlence, propaganda, ürün tanıtma, devletleri ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtma, eleştiri ve denetim gibi

işlevler televizyon aracılığı ile de gerçekleşmektedir. Bu sebeple televizyon yaşam alanımızda olduğu gündün beri bu işlevleri sağlamakta ve kişileri etkilemektedir. Bu etkilenmeyi en çok da çocuklar yaşamaktadır. Çocuklar televizyonla çok fazla vakit geçirdiği zaman etkilenme oranı da artmaktadır.

2.3. Çocuğun Fiziksel Gelişimi Açısından Televizyonun Sakıncalı Yönleri

Televizyonun çocuğun fiziksel yönden gelişimini olumsuz etkileyen birçok sebep vardır. Bu sebeplerden bazıları televizyonda reklamı yapılan sağlıksız bir gıdanın tüketimi, değişen beslenme alışkanlıkları, uzun süre televizyon karşısında vakit geçiren çocuğun hareketsiz kalması, çok fazla televizyon izleyen çocuğun gözlerinin bozulması gibi nedenler sıralanabilir. Sağlıksız gıdaların tüketimi ile ilgili Doğan ve Söz'ün (2006:56-69) görüşleri şöyledir:

“Çocukların sağlıklı beslenmesi, dolayısıyla sağlıklı bireyler ve giderek sağlıklı bir toplum anlamına gelmektedir. Medyanın toplumu yönlendirme ve ikna etme gücü, ailelerin özellikle çocukların beslenme alışkanlıkları ile besin ürünleri satın alma ve tüketme kararlarını pozitif veya negatif etkilemektedir... Özellikle televizyonda yayınlanan hazır gıda reklamları bu yaş grubu çocuklara yönelik mesaj içermektedir. Bu etkisi ise onları reklamı yapılan gıda ürününe sahip olmaya yönlendirmektedir. Sağlıklı beslenme alışkanlıkları yerini tek tip ve çeşitli katkı maddeleri içeren fast-food veya benzeri beslenme şekline bırakmaktadır. Televizyon izleme süresinin artması beraberinde fiziksel aktivitenin azalmasını ve öğün dışı fazla hazır gıda tüketilmesinin artmasını getirmektedir. Bu durum ise çocuklarda obezite riskini attırmaktadır.”

Çocukların televizyonda görüp almak istediği tek şey gıda üzerine değildir. Özellikle oyuncak reklamları çocuklar üzerinde çok etkilidir. Çizgi film kanallarında gösterilen oyuncak reklamları, çocukları o oyuncuğ almaya yönlendirmektedir. Her yeni çıkan oyuncuğ almak isteyen çocuk ebeveynlerini zorlayarak istediğini yaptırmak için çaba sarfetmekte ve bu durum ebeveyn çocuk ilişkisini de zedelenmesine yol açmaktadır.

Çok fazla televizyon izleyen çocuk dışarıda, sokakta geçireceği oyun zamanından da mahrum kalmaktadır. Sokakta oynayacağı oyunlarda hareket edecek, enerjisini atacak ve yorulacaktır. Ancak bunları yapmak yerine daha pasif konumda olduğu ekran karşısı çocuğun hareketsiz kalmasına sebep olarak obeziteye yakalanma riskini arttırmaktadır. Ayrıca çocuğun televizyonu geç saatlere kadar izlemesi uyku düzenini de bozmaktadır. Geç yatan çocuk uykusunu alamamakta ve bu durumda ertesi gün okulda ve dersler de dikkatinin dağılmasına da sebep olmaktadır.

2.4. Çocuğun Zihinsel Gelişimi Açısından Sakıncalı Yönleri

6112 sayılı Kanun'un sekizinci maddesinin ikinci fıkrası çocuğun kitle iletişim araçlarının zararlarına karşı çocuğun fiziksel, zihinsel ve ahlâkî gelişimini ön planda tutmuştur. Bu başlık altında çocuğun zihinsel gelişimin içerisinde olan sosyal ve duygusal gelişiminin olumsuz etkilenmesine de değinilecektir.

Çocuğun zihinsel gelişim dönemleri her yaşta farklılık göstermektedir. Örneğin pedagoglar soyut kavramların 7 yaşından önce oluşmadığını söylemektedir. Soyut kavramı oluşmayan çocuk televizyonda izlediği sihirli, perili çizgi filmlerden etkilenmesi, korkması doğaldır. Burada önemli olan çocuğun yaş düzeyine göre program izlemesidir. Yoksa çocuk gereksiz yere korkacaktır. “yetişkin algısına uygun bir akış içermekte olan televizyon, hızlı geçişleri ve soyut yapısıyla bu dönem çocukların algılarına uygun değildir. Çocuk içsel olarak anlamlar kuramadığı için bir şeyler inşa edememeye başlar, böylece kopuk ve kesik dikkat aralıkları geliştirir. Medya ortamlarının, bebeğin etkili bağlantılar kurmasını sağlayan fiziksel beyin gelişimini etkileyerek, dikkatin sürekliliği üzerinde bozucu etki oluşturması söz konusudur.” (Şirin, 2011; 59) Bebeğin zihinsel gelişimini etkileyen televizyon çocuğun dil gelişimini de olumsuz etkilemektedir. “Konuşma bozuklukları ile ilgili Londra'da yapılan bir konferansta televizyonun, çocukların ana dillerini konuşma ve anlama yeteneklerini sınırladığı belirtildi.” (Tönel, 2007; 29 Ayrıca televizyon karşısında olan çocuk aktif olarak zihinsel faaliyet içerisinde değildir. Bu durum da çocuğun hayal gücünü olumsuz etkilediği

sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Birçok uzman televizyonla çok fazla vakit geçiren çocuğun, üretkenliğinin köreldiğini, verilenlerle yetindiğini öğrendiğini, yaratıcılık ve kabiliyetlerinin “hazıra konma” nedeniyle zayıfladığını ifade etmektedirler.(Çaplı, 1996:1334

Çocuğun sosyal ve duygusal gelişim yönüyle televizyonda izlediği içeriklerin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Hayat tecrübeleri olmayan, daha birçok bilgi ve düşünceden habersiz olan çocuk televizyon ekranından gördükleri ile bilgi sahibi olmakta ve bazı davranış kalıpları geliştirmektedir. Elbette çocuk sadece televizyondan gördükleri ile gelişim sağlamamaktadır. Ailesi, okul çevresi ve yaşadığı toplum da çocuğun gelişimine katkı sağlamaktadır. Ancak ebeveynlerin çocuğu oyalamak amaçlı televizyonu kullanması veya çocuk açısından diğer aktivitelere göre televizyonun daha da cazip gelmesi onunla çok fazla zaman geçirmesine neden olmaktadır. Bu sebeple çocuk çevresinden çok televizyonda gördüğü karakterleri rol model almakta ve izlediklerinden etkilenmektedir.

Televizyonun çocukların gelişimini olumsuz etkileyen bir diğer yönü de şiddet ve saldırgan davranışlarının öğrenilmesidir. Televizyonda gösterilen dizilerde, filmlerde, çizgi filmlerde içerisinde şiddet ögesi bulunan birçok sahne vardır. Çocuklar bu şiddet sahnelerini izleyerek şiddetin içeriğini, yol ve yöntemini öğrenmektedirler. Üstelik şiddeti uygulayan sevilen ya da sempatik bir karakter ise şiddetin kabullenışı kaçınılmaz olmaktadır. Bandura'nın kuramına göre, “insanların öğrenmesinde üç ayrı araç vardır: dolaysız, gözlemsel ve simgesel. Bunların ilki çevre ile insanın direkt ilişkisi sonucunda ortaya çıkar. İkincisi gözlem veya taklit yoluyla gerçekleşir. Üçüncüsü de dil ve sembollerin kullanımı ile olur”(Mutlu, 1997; 13) Çocuk televizyonda gözlem yoluyla şiddeti öğrenmekte ve şiddet onun hayatında sıradan bir davranış olarak yer almasını sağlamaktadır. Diğer yönüyle de çocuk, izlediği şiddet davranışını kabullenmiş olmasa da farklı yönden etkilenmektedir. Şiddet sahnelerini izleyen çocuk korku dolu anlar yaşamasına sebep olmakta ve tedirgin davranışlar geliştirmesine neden olmaktadır.

2.5. Çocuğun Ahlâkî Gelişimi Açısından Sakıncalı Yönleri

Çocuğun ahlâkî gelişimi önce aileden başlar daha sonra çevresel faktörler bu değerleri etkiler. Çevresel faktörler, kitle iletişim araçlarını da kapsadığını daha önce belirtmiştik. Çocuğun en kolay ulaştığı televizyon çocuğun ahlâkî gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Televizyonun sunduğu içeriklerde verilen müstehcen sahneler, çocuğun cinsel kimliğin oluşmasında, karşı cinsle olan ilişkilerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Çocuk gelişim dönemleri farklı farklıdır. Yaşına uygun olmayan sahnelere maruz kaldığında bunu nereye oturtacağını, nasıl düşünmesi gerektiğini bilemeyebilmektedir. Çocuklar öğrendiği bilgileri analiz edebilme yeteneğinden yoksun olmasından ya da neden-sonuç ilişkisi içerisinde düşünme becerilerinin tam olarak gelişmemesinden kaynaklı yayın içeriklerine karşı savunmasızdırlar. Postman (1995) televizyon aracılığı ile çocukların, yetişkin dünyasına ait, toplumsal ve cinsel ilişkilere, kavga, çatışma ve şiddet olaylarına, hastalık ve ölümle ilgili ‘sırlar’a maruz kaldığına, bunun ise çocukluğun yok oluşu anlamına geldiğine işaret eder. Yine Postman’a göre, bebekliğin aksine çocukluk biyolojik değil, toplumsal bir inşadır ve bu sosyal gerçekliğe sahip çıkarak çocukların mutluluğunu gözetmek, sağlıklı bir toplum görüşünü savunmak demektir. Öte yandan televizyon haber ve dizilerinde tanık olduğumuz olaylar ve kavramlar, çocuk dünyasına girmesi uygun görülmeyen yetişkin ilişkilerini aksettirmektedir.

Ahlâkî değerlerle yetişen bir çocuk televizyonda severek izlediği çizgi film karakterinin ya da film karakterinin yalan söylediğini, arkadaşlarını kandırdığını ve bunun sonucunda herhangi bir olumsuzluk yaşamadığını gördüğünde kendisiyle özdeşim kurabilir ve bu davranışları sergileyebilir. Evde yetişkinlerin izlediği bir dizi de, küfürlü konuşmalar ya da hakaret eder nitelikteki konuşmaları duyan çocuk bu davranışları öğrenmektedir. Bu sebeple çocuğun televizyonun olumsuz etkilerine karşı korunmasına yönelik yaptırımlar 6112 sayılı Kanunla sağlanmaktadır.

2.6. Ulusal Mevzuatta Çocuğun Kitle İletişim Araçlarına Karşı Korunmasına Yönelik Hükümler

• 2954 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kanunu

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nun 5. maddesinde yayın esasları belirlenmiştir. Bu yayın esaslarında;

- (e) Genel ahlakın gereklerini, milli gelenekleri ve manevi değerleri gözetmek,
- (f) Türk milli eğitimin temel görüş, amaç ve ilkelerine uymak,
- (g) Kolayca anlaşılabilir, doğru, temiz ve güzel bir Türkçe kullanmak,
- (h) Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek,
- (i) Karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa, saldırganlık gibi olumsuz duygular uyandırmak ve telkin etmek amacına yönelik yayın yapmamak,
- (j) Kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak maddeleri yer almıştır.

Bu kanun kapsamında sıralanan hükümler genel olarak tüm vatandaşları ilgilendirmektedir. Çocuk kelimesi kullanılmamıştır ancak bahsi konu mevzuat hükümleri çerçevesinde hazırlanacak yayın içerikleri dolaylı olarak çocukları da korumaktadır.

• 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

Çocukların televizyonun zararlı içeriklerine karşı korunması 6112 sayılı Kanunda güvence altına alınmıştır. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun 8. maddesinin 2. fıkrasında;

“Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılsa dahi yayınlanamaz.”

3. fıkrasında ise;

“İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.” hükmüne yer vermektedir. Bu madde gereği televizyonlarda yayınlanan programların içeriği düzenlenmiştir. Çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlâkî gelişimlerini olumsuz etkileyecek yayınların hiçbir şekilde televizyonlarda gösterilemeyeceğini düzenlemiştir. Ancak çocukların ekran başında olmadığı korumalı saatlerde yayınlanabilir. (24:00-05:00)

Çocukların reklamlardan da etkilendiğine değinmiştik. Söz konusu Kanun ticari iletişimi de düzenlemiş ve Kanununun 9. maddesinin 6. fıkrasının (ç) bendinde, *“Çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlâkî gelişimine zarar vermemek deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın almaya veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemek; çocukları reklamı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemek; çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemek veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemek zorundadır”* hükmü getirilmiştir.

7. fıkrasında ise; *“Genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticari iletişimine, çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yer verilemez.”*

Madde 13’de “*Haber bültenlerinde, çocuk programlarında ve dinî programlarda ürün yerleştirmeye izin verilemez.*” hükmüne yer vermiştir.

Ayrıca 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Kanun’unun 32 ve 33. maddelerinde ilgili Kanun hükümlerini ihlâl eden yayıncıya uygulanacak idari ve adli yaptırımlar düzenlenmiştir. Ülkemizde radyo ve televizyon yayınlarını RTÜK 6112 sayılı Kanun çerçevesinde denetleyerek yaptırım uygulamaktadır. Ayrıca vatandaşların yayın içeriklerinden duyduğu rahatsızlıkları Alo RTÜK (444 1 178) şikâyet hattından bildirebilirler. Böylelikle yayın içerikleri vatandaş tarafından da denetlenmiş olur. Bu doğrultuda çocukların televizyonun zararlı içeriklerinden korunmasına yönelik tedbirler ülkemizde mevzuat hükümleri çerçevesinde güvence altına alınmıştır

3. SONUÇ

Kişi toplumun kurucu unsuru, varlık sebebidir. Toplum içinde çocuklar nemli bir kesimi oluşturur. Bugünün çocukları yarının büyükleri olacağından toplumun gelişmesinin dayanak noktası da çocuklardır. Yetişkin bir bireyin kişilik gelişiminin büyük çoğunluğu çocukluk döneminde gelişir. Bu süreçte zihinsel, duygusal, ahlâkî ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyecek her türlü etkiye de açık konumdadırlar. Çocukların kendilerini koruyamadığını düşünürsek aile, yayıncı ve devlet olarak çocuğun sağlıklı gelişiminde herkese sorumluluk düşmektedir.

Devletin 6112 sayılı ve 2954 sayılı Kanun maddelerinin düzenlemesi çocuğun gelişimine zarar verebilecek içeriklere karşı korunmasına yöneliktir. Çünkü bilindiği üzere birçok araştırma sonucu ortaya koymaktadır ki televizyon çocuklar üzerinde etkilidir. Ancak bu etki içeriği ile ilgilidir. Çocuğa göre hazırlanan programlar çocuğun gelişimine katkı sağlarken olumsuz içerikler de gelişimine zarar vermektedir. Televizyonda yayınlanan her program çocuğa yönelik değildir. Çocuk tek tuşla açtığı televizyonda nasıl bir içerikle karşılaşacağını bilmemektedir. Son yıllarda da televizyonda yayınlanan dizi, film ve programların neredeyse çoğunda müstehcen yayınlar, şiddet görüntüleri, intihar olaylarının ayrıntılı bir biçimde ve izleyenleri tesir altında bırakacak şekilde yayınlanması, aldatıcı reklamlar, suçlu davranış biçimlerinin sunulması bu tehlikelerin birkaçıdır. Bir kanalda denk gelmese de diğerinde mutlaka denk gelmektedir. Akşam ailece beraber izlenen dizi ve filmlerde dahi bu içerikler bulunmaktadır. Bu yayınlar gelişim çağında olan çocuğun benlik duygusuna zarar verebilir, şiddet eğilimine yöneltebilir. Bu durumda yayıncıya büyük sorumluluk düşmektedir.

6112 sayılı Kanunun “Yayın Hizmet İlkeleri” ve 2954 sayılı Kanunun “Yayın Esasları çocuğun gelişimine zarar verici nitelikteki yayınlardan korumaya yönelik hükümleri içermektedir. Ancak son zamanlarda televizyon kanallarında artan şiddet, müstehcenlik gibi sahnelerin fazlaca yer alması bu hükümlerin ihlâl edildiği sonucunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple söz konusu hükümlerin yayıncı tarafından ihlâl edildiği durumlarda yayıncıya verilecek yaptırımlar ağır nitelikte olmalıdır ki caydırıcılık yönü olsun. Ayrıca Alo RTÜK (444 0 178), Basın Konseyi, koruyucu semboller gibi etkili denetim, yol ve mekanizmaları geliştirilmelidir. Aksi halde günümüzde olduğu gibi vaktinin büyük kısmını televizyonla geçiren çocuk televizyonun zararlı ve sakıncalı yayınların maruz kalacak ve gelişimini sağlıklı tamamlayamayacaktır.

Çocuğu televizyonun zararlı etkilerine karşı korumak sadece devletin değil yayıncının ve ailenin de sorumluluğundadır. Yayıncı yayınlanan her sahnenin çocuklarında izleyeceğini düşünmeli ve ona göre önlemler almalıdır. Ancak özel teşebbüs olan televizyon kanalları maalesef yüksek kâr getiren programlara odaklandığından programın içeriğini ihmal etmektedirler. Ancak bu durumdan maalesef çocuklar zararlı çıkmaktadır. Bu sebeple yayıncı toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket ederek yayınlarını devlet müdahalesine gerek kalmadan denetimden geçirmesi gerekmektedir. Çocuklar bir toplumun geleceğidir ve onları korumak yayıncının da sorumluluğundadır.

Ayrıca çocuğun televizyonun zararlı içeriklerine karşı korunmasında ebeveynlere de görevler düşmektedir. Ebeveynlerin televizyonu çocuğun bakıcısı gibi kullanmamaları gerekmektedir. Televizyon izleme süresini kontrol altında tutarak izlediği programları ön denetimden geçirmelidir.

Yaşına uymayan programların izlenilmesine müsaade etmeyip bunun yerine çocukların eğleneceği bir aktivite yapmaları ebeveyn çocuk ilişkisine de katkı sağlayacaktır. Çocukları televizyonun zararlı içeriklerine karşı korumak devletin de sorumluluğundadır.

KAYNAKÇA

- Çaplı, B.(1996). “Çocuk ve Televizyon”, Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı c:12 İstanbul.
- Çiftci, A. (2018). Vatandaşlık Bilgisi Demokrasi ve İnsan Hakları, (6. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara.
- De Gaetano, G.. (2003), Visual Media and Young Children’s Attention Spans. Pennsylvania Pathways Newsletter, Number 27, Spring, Alıntıl原因 Şirin, M.R., (2011). S.59
- Doğan, K.N. & Söz B. (2006). Televizyonun Çocukların Beslenme Alışkanlıklarına Etkisi, II. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi,55-70.
- Ertürk, Y.D. & Gül, A.A.(2006). Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin, Nobel Basımevi, İstanbul.
- Mutlu, E.(1997). “Televizyon, Çocuklar ve Şiddet”, İstanbul Üniversitesi, İLEF Dergisi, IV:41-470.
- Öngören, M.T.(2005). Televizyona Açılan Pencere, KTO Dergisi. Kitabevi.
- Postman, N. (1995). Çocukluğun Yokoluşu, çev. K. İnal. Ankara: İmge
- Tönel, A. (2007). Uzaktan Kumandalı Çocuklar, Hayy Kitap, s.49

İnternet Kaynakları

- http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf, Erişim 15.03.2019
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf>, Erişim 15.03.2019
- www.tdk.gov.tr Erişim15.03.2019
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2954.pdf>, Erişim15.03.2019
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf> Erişim 15.03.2019